

סימן ב

בענין פת הבאה בכסנין

אם יש מקום לברך במ"מ על 'לחמניות מזונות' [מזונות חלה] המצויים, וברכת 'פיצה' ושאר מיני פת

שאלה: מצויים מיני פת הדומים בטעמם ובמישושם לחלות הרגילות שקובעים עליהן סעודת ^{לחם} שבת או לשאר מיני פת, וכן מיני כעכים (בייגלאך) הדומים בטעמם ובמישושם ללחם רגיל, אלא שהנחתומים רושמים עליהן שברכתם 'בורא מיני מזונות'. ובשאלה על מה סומכים לברך עליהם במ"מ, משיבים שאופים אותן ברוב מי פירות שהוא על פי רוב מיץ תפוחים ממין שטעמו חלש מאד, ומשום זה בטל ממנו שם לחם לפי דעתם. האם יש מקום לסמוך על כך, ולברך עליהם בורא מיני מזונות.

ויותר מזאת ראינו שקובעים על אותם מיני לחמים סעודות גדולות עם בשר ודגים וכו' (וכן באירונים מחלקים בתוך הארוחה לחמניות כאלו), שבאופן כזה, הרי אפילו בפת הבאה בכסנין גמור, יש לברך עליו המוציא.

עוד יש לשאול מה ברכת המאכל הנקרא "פיצה", ושאר מיני פת בדומה לזה, אם מזונות או המוציא.

מדברי הראשונים הנ"ל יצא לנו דפת הבאה בכסנין שונה מלחם, בזה שהוא מוכן לתענוג ומתיקה, ואין אוכלין מזה הרבה.

ב. דעת הבית יוסף והרמ"א: הב"י (סי' קסח) הביא דברי הרמב"ם (פ"ג מהל' ברכות ה"ט) "שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה", עכ"ל. ובביאור דברי הרמב"ם הביא הב"י ב' פירושים. מתחילה כתב "דהיינו דוקא בשלא נתן מים אלא מעט, אבל אם נתן בה מים הרבה אע"ג שנתן גם כן שאר משקין, כיון דמיעוטא ניהו בטלים הם לגבי המים, ויש לאותה עיסה דין פת לכל דבר". ואח"כ העלה ד"כל שיש בה שום תערובת ממי פירות או מתבלין, כיון שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליו... והוא שיהיה טעם התערובת ניכר בעיסה דומיא דעירב בה מיני תבלין שטעמם ניכר בעיסה", עכ"ל.

א. דין פת הבאה בכסנין: נקטינן דפת הבאה בכסנין מברכים עליה בורא מיני מזונות, והכי נפסק בשו"ע או"ח סי' קסח סעי' ז, ומקור הדין הוא ממסקנת הגמ' ברכות (מא ע"ב, מב ע"א).

אלא שיש לברר מה נכלל בגדר זה של פת הבאה בכסנין. וז"ל רש"י שם (ד"ה פת הבאה בכסנין), "ומביאין עמהם פת שנילושה עם תבלין כעין אוכליא"ש שלנו, ויש שעושין אותם כמין צפורים ואילנות, ואוכלין מהם דבר מועט, ומתוך שנותנים בה תבלין הרבה ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט" וכו'.

והתר"י (כט ע"א בדפי הרי"ף ד"ה ואומרים) כתבו וז"ל, "שזה הפת כיון שאינו מזון אלא מיני מתיקות שיש בו" וכו', עכ"ל. וכעין זה איתא בחידושי הרשב"א וז"ל "דלא אמרו בפת הבאה בכסנין וכו' אלא בשאוכל ממנו מעט כדרך הלועסים ממנה מעט לתענוג ועדון ולמתיקה", עכ"ל.

מבואר מדברי הב"י כדברי הראשונים הנ"ל, דפת הבאה בכסנין נבדלה משאר פת, בזה שאין דרך לקבוע עליה סעודה, משום המתקנות או תבלין שבה.

עוד הביא שם ב' פירושים בגדר פת הבאה בכסנין, וכולם הובאו בשו"ע שם (סעי' ז), והדעה השניה כתב המחבר וז"ל "וי"א שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה, והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או תבלין ניכר בעיסה".

והרמ"א חלק עליו בזה וכתב "וי"א שזה נקרא פת גמור, ^{ואם כן} א"כ יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לעקור^ה, שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר, וכן נוהגים". וביאר הרב בדרכי משה לדחות את דברי הב"י, "שהרי בשבת ויו"ט ונשואין מברכין המוציא על מיני לחם המתובלין הרבה וניכר בהם במראה ובטעם, ע"כ ס"ל דלא יצא מכלל לחם במה שעירב בו תבלין או שאר משקין מעט, אא"כ עיקר העיסה נילוש באותן דברים".

והט"ז (שם ס"ק ז) כתב לבאר דברי הרמ"א וז"ל "וי"א שזה נקרא פת גמור, פי' אם אין בו אלא דבש מועט אף ע"פ שניכר בה הטעם אלא שצריך שיהיה בה הרבה תבלין או דבש ומיעוט מים שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר, והיינו מצד הטעם שיותר נרגש טעם הדבש והתבלין ^{מטעם} העיסה, דהוא דוקא כסנין, וע"ז כתב וכן נוהגין", עכ"ל.

הרי דעת הרמ"א, כמו שכתב הוא עצמו וכמו שביאר הט"ז, שמנהגינו לברך המוציא גם על מיני פת מתוקים, אא"כ נרגש טעם התבלין יותר מהעיסה, וזהו פירוש ענין "שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר", והיינו שרוב טעם הפת יהיה התבלין או הדבש.

ג. **בירור דעת הט"ז בשיטת הרמ"א:** מדברי הרמ"א התבאר, שאם ימצא איזה מין של דבש או מי פירות שיהיה להם טעם קלוש כל כך, שאם יתערב בהם מיעוט מים כבר לא יורגש טעם הדבש בעיסה, והיינו אפילו אם יורגש, אלא שלא יהיה הטעם ניכר כל כך עד שיהיה יותר נרגש טעם הדבש מטעם העיסה, תהיה אותה עיסה טעונה ברכת המוציא. שכך כתב הט"ז וז"ל בביאור דברי הרמ"א, שכדי שיחשב לפת הבאה בכסנין צריך שיהיה

הדבש והתבלין עיקר העיסה, ו"עיקר" היינו "מצד הטעם", "שיותר נרגש טעם הדבש והתבלין מטעם העיסה".

והדברים הנ"ל פשוטים ומבוארים, ולא הארכנו בהם אלא מפני שיש שרצו לומר שרכינו הט"ז ס"ל שברוב דבש ומיעוט מים ברכתו במ"מ, אפילו אם לא יורגש טעם הדבש כלל, ותלו עצמם במה שכתב בהמשך דבריו (שם) "ופשוט הוא שאם יש בה הרבה דבש ומיעוט מים כ"ע מודים דהוא כסנין" עכ"ל. והדברים פשוטים שלא חזר בו הט"ז ממש"כ איזה תיבות קודם לכן שביאר מהו ענין הרבה דבש ומיעוט מים, ואטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל בכל פעם מהו רוב דבש וכו', והמעין יראה כוונת הט"ז בסיפא דעיקרה להחמיר ולא בא אלא לאפוקי ממה דס"ל לאחרים לברך במ"מ על עיסה שעושין עם מעט חמאה אע"פ שהטעם נרגש, ואמר הוא ז"ל שזהו פת גמור הואיל ויש בו רק מיעוט חמאה. וגם אתא לאפוקי מרש"ל שכתב שצריך שיהיה יותר דבש מקמח ואי לאו מברכין המוציא, ע"ז כתב כי די ברוב דבש כלפי המים לא כלפי הקמח. אבל פשוט וברור שהוא אווזו בשיטתו שכל ענין הרוב, היינו לענין הטעם, זה מבואר בתכלית לעיל ולא צריך לחזרה.

גם לא יעלה על הדעת לומר, כי מה שהצריך הט"ז שיורגש הדבש יותר מהעיסה, זהו דוקא היכא דאיכא רוב מים, אבל ברוב דבש אז המים כמאן דליתא, ונחשב הכל כדבש ומברכים במ"מ אף אם אין הדבש נרגש כלל, זה לא יתכן, כי כבר ביאר רבינו הט"ז מהו הרוב דבש שהצריך, שכתב בפירוש שזהו בכדי שיהא הדבש עיקר, והיינו מצד הטעם וכו'. וכל זה פשוט וברור, ולא הוצרכנו לאומרו אלא מחמת שהושרשה טעות זו כל כך אצל כמה וכמה, וכנ"ל.

וכן הוא להדיא בדברי המשנ"ב (ס"ק לג) שכתב על דברי הרמ"א וז"ל "הרבה תבלין או דבש וכו', ר"ל שכ"כ תבלין מעורב בהן עד שעל ידי זה יהיה מנכר התבלין בטעם יותר מהקמח וכן בדבש ושמן וחלב בענין שיהי' הרוב מהן ומיעוט מים שע"ז נרגש מהן הטעם הרבה מאד עד שע"ז הם העיקר וטעם העיסה טפל" עכ"ל. והם הם דברי הט"ז בביאור דברי הרמ"א, וכמו שכתב שם בביאור הלכה (ד"ה הרבה) ע"ש.

ד. **דעת האחרונים בפת הנילוש ברוב מי פירות:** וראיתי

וכל האחרונים. ואף אותם דס"ל דבנילוש במי פירות בלי תערובת מים כלל מברכין במ"מ אף היכא דלא נרגש טעם המי פירות, הרי כולם ביארו דבריהם ואמרו שאין בני אדם קובעים על פת כזה, שנילוש כולו ביין (ובשכר שעורים נסתפקו). ודבר זה פשוט וברור, שפת שנילושה כולה ביין וכדומה לא יתכן שתדמה כלל ללחם רגיל, כי תשתנה הרבה בצורתה וטעמה ומראה וגישתא דידה, עד כי יאמר הרואה אותה והטועמה תומ"י כי אין זה לחם רגיל שבני אדם קובעים עליו סעודתם. והמעייין בספרים שדנו על זה כמו בשו"ת תפארת יוסף וספר החיים למהרש"ק יראה שעל זה דנו ולא יותר.

ומעתה, כאשר יודמן לאדם איזה מין ממי הפירות שטעמו חלוש מאד שיערבם עם מים וקמח וכל שאר חומרי פת רגילה, ויאפה מזה פת בצורות הדומים ממש בטעמם ובצורתם ללחם רגיל, הרי לכל הפוסקים הנ"ל יהיה ברכתו המוציא וברכת המזון וצריך נט"י בברכה בלי ספק. לא מיבעיא להרמ"א וט"ז ושל"ה וא"ר ומשנ"ב, דלדידהו בעינן טעם חזק של תבלין ודבש וכדומה כמו לעקו"ך שלנו, לא פחות מזה בשום פנים אף ברוב מי פירות ומיעוט מים, אלא אף לאידך פוסקים - שו"ת תפארת יוסף וסייעתו - דס"ל דבכולו מי פירות ברכתו במ"מ אף אם לא נרגש הטעם, בלי כל אלה, אין ענין לנידוננו כלל, שאותם "לחמניות מזונות" אינם נילושים כולן במי פירות וכפי שהוכחנו לעיל.

עוד כתב המקור הברכה הנ"ל (שם סי' טו סעי' ב, וע"ע שם סי' יד) ליישב דעת אותם האחרונים עם דעת הרמ"א, וז"ל "ובעיקר דברי הרמ"א נ"ל דרבוותא הנ"ל יפרשו דלא כט"ז, מ"ב ובה"ל, אלא דכוונת רמ"א דאפילו אם אין טעם חזק (או אין טעם כלל לפי דעת הדעת תורה הנ"ל) של מי פירות נרגש בעיסה, נחשב לפת הבאה בכסנין אם אין מים או מיעוט מים בהעיסה, דאין דרך בני אדם לקבוע על פת שנילוש ברוב מי פירות וכו' עיי"ש. ולעיל מינה כתב (בסי' יד סעי' ב) וז"ל "דזה גופא מה שאוכלים אותו לקינוח עושה אותן לכסנין" והביא מספר שדי חמד (מערכת ברכות סי' א ס"ק י), וז"ל "אך מדברי הרב ב"ד וכו' מתבאר וכו', דכל שעיקר עשייתו הוא לאכילת עראי לא חייבו חכמים המוציא וברה"ז, וכתב דמטעם זה הוא דמברכין בורא מ"מ כעכין

בספר מקור הברכה מהרב דמגשסתר שליט"א (סי' טו סעי' א) שירד לדון בענין זה, והביא דברי הרמ"א והמשנ"ב הנ"ל. ועוד הביא שם דעת השל"ה (שער האותיות כלל ב אות ב, הו"ד בא"ר סי' קס"ח ס"ק יד) שכתב "אבל אותה פת שנילוש בה בחלב ואין בו מים כלל כ"א חלב ממש וטעם החלב ניכר בה יפה, ודאי דין פת הבאה בכסנין יש לה אליבא דכ"ע", ודייק המחבר שליט"א מדבריו "משמע דוקא משום דטעם החלב ניכר בה יפה".

וכתב שם עוד, שאמנם מצא כמה דעות האחרונים להקל ולברך במ"מ על לחמניות שנילושו במי צימוקים (הלא המה: ארחות חיים סי' קסח אות ח בשם שו"ת תפארת יוסף סי' יד, ולקוטי מהרי"ט פ"ב ס"ק יא). ותמה עליהם "ולא אדע איך לכאורה העלימו כל הני גדולים עיניהם מדברי הט"ז סימן קס"ח ס"ק ז' דביאר דברי הרמ"א דצריך שיהיה הדבש והתבלין כמעט עיקר, "דהיינו מצד הטעם שיותר נרגש טעם הדבש והתבלין מטעם העיסה", וכ"כ השל"ה וא"ר", עכ"ד.

אולם מה שצ"י דעת אותם האחרונים דלא ס"ל הכי (הארחות חיים ודעימיה), לאחר העיון בדבריהם במקורם, ברור דלא דיברו בפת הנילוש ברוב מי פירות, אלא בפת הנילוש כולו ממש מיין ומי פירות, ועל זה דנו כמה אחרונים דלא כהשל"ה, דהוא ז"ל ס"ל דאפ"ה מברכים המוציא אא"כ נרגש טעם המי פירות היטב, והם ס"ל דבזה מברכין במ"מ. ואף שגם בזה יש לדון הרבה, אולם בענין רוב מי פירות היכא דלא נרגש הטעם לא דברו בזה כי אם אחד מהם, והוא ספר דעת תורה להגאון מבארזאן זצ"ל ונעיינ בדבריו להלן בע"ה.

והמעייין ביסוד הדברים יתברר לו בפשיטות דהנה הטעם שנשתנה ברכת פת הבאה בכסנין הוא מפני שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליה ורק אוכלין אותה מעט דרך עראי, וכן כתב הב"י. ובלבוש כתב ג"כ כעין זה וז"ל "דוקא לחם שהוא משביע ועליו כתיב ואכלת ושבעת ורוב בני אדם קובעים עליו סעודתם, לפיכך על פת הבאה בכסנין וכו' עיי"ש. וביאור הדברים דיסוד פת הבאה בכסנין הוא דאין צורתה וטעמה כפת ורוב בני אדם אוכלים אותה דרך עראי שלא כדרך פת. ועל יסוד זה בנויים כל הדעות בפת הבאה בכסנין, וזהו טעמם של הט"ז והשל"ה

יבשין לא משום שהם קשים אלא משום שעיקרם נעשו לאכילת עראי, עכ"ל השד"ח.

והביא שם המחבר שליט"א עוד רבוותא דס"ל דמש"כ השו"ע (סעי' ח) לגבי לחמניות, שאם בלילתן עבה מברכים עליהן המוציא, ואם בלילתן רכה במ"מ. דלא תלוי דוקא בזה אם בלילתן רכה או עבה, ואף אם עשויין מקמח ומים ואף אם אינם יבשים, אם נעשו בצורה ובכמות שאין דרך לאכלם בקבע כלל כי אם לקינוח בעלמא, מברכין עליהם במ"מ, עי"ש.

וכ"ז זה אינו נוגע לענייננו, כי כמעט כל אלו הלחמים שרושמים עליהם שברכתן מזונות נעשו בצורתם ובכמותם ממש כעין חלות ולחמים רגילים, ונאפו מעיקרא לאכול מהם לכה"פ להשקיט הרעבון באמצע יום העבודה יחד עם שאר מאכלים הבאים עמהם, ואף אם יקרה המקרה ואחד יאכל מהם אכילת עראי, הלא ברכתם של אותם לחמים שנאפו שלא לשם קינוח, הוא המוציא לכ"ע אף על כלשהו מהם. ובענייננו ראינו שבסעודות שלימות שמחלקים באווירונים ובבתי חולים, שהם עמוסים בבשר העולה על שלחן מלכים עם ירקות מבושלים ממינים שונים ולפעמים גם מרק, וגם מיני מתיקה לאכול לפנייהם ולאחריהם, ובתוך כל אותה סעודה מונח הלחם אשר טעמו וצורתו ככל לחם שבעולם, וכותבים עליו באותיות גדולות "ברכתו מזונות", וכי יעלה על הדעת לבוא ולומר שזה הלחם נאפה בעיקר לאכילת עראי?! ויותר מזה, הלא אותם "הרושמים" שבעילום שם פסקו לכל אחב"י לברך מזונות, לא מפני כוונת עשייתו לאכילת ארעי פסקו כן, אלא אך מטעם עירובם עם מי פירות וכדלעיל, וזה כבר הראנו שאין לזה כל מקור ושחר. [וראה מש"כ להלן בענין דעת הנחתום].

ומה שטען הרב בעל מקור הברכה שליט"א כי אפשר להעמיס בדברי הרמ"א שכוונתו לזה הענין, במחכ"ת שגגה היא בידו, כי הרמ"א דקדק בלשונו לכתוב שצריך להיות כעין לעקו"ך שלנו דוקא, ומבלעדי זה אינו מועיל שום כוונה לעיסה שנתערבה בדבש.

וגם מסוגיא דלחמניות, שהביא כמה פוסקים דס"ל שמברכים עליהן במ"מ אם נעשו לשם קינוח, הוא ענין אחר לגמרי. וראשית דבר יאמר, כי אף בענין לחמניות לא הסכימו רוב הפוסקים לדעה שהביא המקור הברכה לעיל,

דהכל תלוי בצורת הדבר וכוונת האופה, אלא כפשטות לשון המחבר שם וז"ל "לחמניות וכו' ואותן שבלילתן רכה ודקים מאד שקורין ניבלא"ש מברך עליהם בורא מיני מזונות" וכו'. והב"ח והשל"ה והמג"א ושאר אחרונים כתבו דהיינו מה שקורין גאלסינק"י בלשון רוסיא שמערבין קמח עם הרבה מים בקדירה כמו דייסא ושופכים על עלי ירקות ונאפים בתנור עם העצים או במחבת בלי שמן ודוקא באלו שהם דקים ורכים ביותר אבל אם אינם רכים ודקים כל כך מברך המוציא כן כתב המג"א (ס"ק כ). ובט"ז (ס"ק ט) החמיר עוד יותר דמה שקורים גאלסינק"י אינו דק כל כך וברכתו המוציא, אלא בכדי להקרא לחמניות לפטור מברכת המוציא צריך להיות עוד דק ורך מזה. ועי' במשנ"ב ס"ק לו וז"ל "לחם גמור הוא, דנעשים רק מקמח ומים כשאר פת, ואף שהם דקים מכל מקום לא היה כמו כעבים יבשים דסעי' ז', דהם יבשים מאד ואינם עשויים לאכילה ורק כוססים אותם לקינוח אבל אלו עשויים לאכילה", עכ"ל.

ומעתה ברור דליכא למיסמך על הא דלחמניות שהביא בעל מקור הברכה מהשו"ע סעי' ח' שברכתם מזונות. מלבד מה שכבר ביארנו לעיל דאין זה נוגע לענייננו כלל, ואף המלמדים זכות ובעלי הרשימות בעצמם מודים בזה ואכמ"ל עוד.

ה. האם ניתן לסמוך על הטעם הקלוש של מי הפירות שבאותן הלחמים: ומעתה יש לנו לדקדק אם יש במה לסמוך על מה שנמצא בכמה חיבורים שיצאו מקרוב שנתחדש להם שאף מה שיש לו טעם לחם גמור וטוריתא דנהמא שלמה אפשר להכניס בגדר פת הבאה בכסנין, כיון שבשעת לישה שמו בו רוב מי פירות ומיעוט מים ונימא דחל עליו דין לישת מי פירות, אף שלאחר אפייה אודא ליה טעם מי פירות לגמרי, וכן נמצא בקרב קהילות ישראל, לאפות ולמכור בשער בת רבים מיני חלות הדומים בטעמם ובצורתם לחלות רגילות שקובעים עליהן סעודת שבת וכדומה, או מיני כעכים ["בייגלאך"] הדומים בטעמם וצורתם לבייגעל הרגיל, ואפילו לחם ממש בטעמו ובצורתו, ורושמים עליהם שברכתו במ"מ. ובשאלה על מה הם סומכים, משיבים שאופים אותם ברוכב מי פירות שהוא על פי רוב מיץ תפוחים ממין שטעמו חלש מאד, ומשום זה

ד"ה וי"א) "ומ"ש השו"ע דהוא שיהי' טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה, נ"ל דהיינו אם הוי רוב מים, אבל ברוב מי פירות א"צ שיורגש בהעיסה טעם המי פירות", עכ"ל. ובהמשך דבריו שם הוכיח זאת מדקדוק לשון הב"י עי"ש.

הרי לן שיטת הגאון בעל הדעת תורה דחולק על דברי הט"ז ודעימיה, ומעתה בכדי ללמד זכות על הני דנהיגי כדלעיל, אולי היה אפשר לומר דיש להם על מי לסמוך. אולם המעיין בדבריו יראה ברור דאף בעל הדעת תורה יסכים דבענינו, היינו באותם הלחמים הנילושים ברוב מי תפוחים, צריך לברך עליהם המוציא וברהמ"ז בלי ספק.

דהנה האריך שם לבאר מהו הגדר של "מי פירות" שיחשב הפת הנילוש בהן לפת הבאה בכסנין. שכתב שם בהמשך דבריו (בדיבור שלאחריו) וז"ל "ואם נילוש במשקה מהפירות עצמן ע"י סחיטה, י"ל דהוי זיעה בעלמא", עי"ש. כלומר, ודינם כנילושו במים דמברכים המוציא. ודבר זה ידוע לכל דמי התפוחים בכל העולם כולו נסחטים מהתפוחים, ולדעת הגאון אפילו אם נילוש כולו בהם ברכתו המוציא. ובסמוך לזה כתב עוד וז"ל "ומ"מ בקמח מעורב עם ערד-עפיל [תפוחי אדמה] ובלא מים דינו כפת הבאה בכסנין, ואין להקל בזה וצריך לאכלן בתוך הסעודה", עכ"ל. הרי דאף בלי מים כלל ובתערובת הערד-עפיל ממש, לא המים הנסחטים מהם, החמיר לכתחילה לאכול בתוך הסעודה. וברור דבכולו מים הנסחטים מתפוחים, וכ"ש בנידוננו דמעורבים גם במים, יפסוק הגאון ז"ל דמברכין ענט"י והמוציא וברהמ"ז בלי פקפוק.

ועוד דקדק שם (לעיל מינה) הרבה, להוציא ממשמעותם מי פירות הנסחטים וז"ל "והנה האחרונים האריכו בדין נילוש ביין צמוקים ובארשט וקוואס" עכ"ל. הרי כל אלו המשקים הוצאו מן הפירות ע"י בישול, וזה לאפוקי ממי פירות הנסחטים שכתב שם דהוי זיעה בעלמא. ועוד כתב שם וז"ל "אבל מ"מ בעינן שהמי פירות יהיו משונים במראה וטעם ואין להקל במי אורז ודוחן וערד עפיל" וכו'.

הרי שדעת הגאון בעל הדעת תורה מחוורת ללא ספק, דפת שנילושה במים שנסחטו מתפוחים, שהיא פת גמורה וברכתה המוציא.

בטל ממנו שם לחם לפי דעתם. וגם קובעים ע"ז סעודות גדולות מאד עם בשר ודגים וכל מיני מטעמים שזה אפילו בפת הבאה בכסנין גמור אסור, ועל זה נדבר להלן בעה"י.

ויש שרצו לומר שטעם המי פירות אכן ניכר בלחמים הללו, וטוענים שכבר העידו כמה מבינים ע"ז שהכירו טעם המי פירות, ולראיה על זה לוקחים לפעמים פרוסה ממין המוציא ופרוסה אחרת ממין "מזונות", וטועמים זה אחר זה במתינות גדולה ועיון הרבה עד אשר יפעל בדקות על חוש הריח והטעם, ואומרים כי טעמן טעם תפוחים ממש... ובוה רוצים להצדיק דעת האומרים שברכתו מזונות. וכי יעלה על הדעת להעמיס ולומר של"טעם" כזה, הנרגש רק לאחר עיון דק, כווננו דברי המחבר שכתב "והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות... ניכר בעיסה"? ! הלא פשוט וברור שלטעם "ניכר" כזה לא כוון המחבר, וק"ו בן בנו של ק"ו שאין זה מספיק לשיטת הרמ"א שעיקר הטעם צריך להיות מי פירות. [והלא בכוונה תחילה הם לשים את העיסה במיץ תפוחים שטעמו קלוש, וכל כוונתם שלא יורגש טעם התפוחים].

וגם הרי בכל מיני פת, האחד משונה מעט בטעמו מחבירו, והכל בכלל לחם גמור הוא. ומי יודע באמת עד כמה כח הדמיון פועל בהרגשת טעמים כאלו, כי אחרי כל הפעולות וההכנות, יכול כל אדם לטעום כל טעם שבעולם אם ירצה ויכוון לכך. ועל פי רוב החלות של שבת שלנו יש להם טעם יותר מתוק מזה (וכמ"ש הרמ"א בדרכי משה, הובא בדברינו לעיל אות ב).

יתר על כן, הלא לפי רוב ראשונים אפילו בנוגע לענין טעם של איסור אין חוששין לטעם דק שרק קפילא [נחתום אומן], יכול לטעום וכמ"ש הטור (יו"ד סי' צח) "שכל טעם שאינו נרגש לסתם בני אדם אינו טעם", והדברים מפורסמים [עי"ש בב"י, שפי' דגם לשאר הראשונים דס"ל דבעינן קפילא דוקא, היינו רק כדי שנאמינהו שלא מרע לאומנותיה, ואכמ"ל].

על כן אזדא לה מכל וכל אותה הטענה שטעם המי-פירות מורגש.

ו. בירור שיטת בעל הדעת תורה: והנה יש שהביאו מקור נאמן להצדיק המנהג מספר דעת תורה להגאון מבראזאן זצ"ל (כנזכר לעיל), וז"ל (חאו"ח סי' קסח סעי' ז

טבעי... או דלמא הדין מי פירות אלו כשלעצמם הוא 20% מי פירות ו-80% מים, עכ"ל השואל. והשיב הגאון בעל מנחת יצחק שדין 80% מים יש להם לא דין מי פירות, ע"ש. ואם יבוא הטוען ויאמר, הלא לפנינו שתפסו הרב השואל והגאב"ד המשיב, כדעת מנהג הנחתומים והצדיקו מה שמברכים במ"מ על לחם כזה, אלולא שאלתם הנוכחית. אולם מי שרגיל בשו"ת מגאונים הפוסקים יראה דהשאלה והתשובה שניהם מכוונים לפי הנהגת הנחתומים, ר"ל דאף לפי אלו שהנהיגו לעצמם ולהנאתם להתלות בדעת יחיד נגד כל הפוסקים, אף לדבריהם טועים הם, כי המי פירות משתמשים בהם, שם מים עליהם עפ"י דין, ולא הועילו כלום. אולם לא ניסו למחות נגדם בעיקר מנהגם כי לא ישמעו כלל, וכענין שכתב בעל הערוך השלחן זצ"ל (או"ח סי' קסח סעי' יח) לענין מה שנהגו לאכול פת הבאה בכסנין בסעודות גדולות ללא נט"י והמוציא שאף שאין לעשות כן, "אך אין בידינו למחות כידוע".

וראיה ברורה לזה, כי הנה הלא רוב מי תפוחים משתמשים בהם היום נוצרים ע"י התהליך המתואר לעיל, ודינם כמים גמורים לפי הנ"ל, ולכ"ע הפת העשויה מהם לחם גמור הוא, וכמו שהשיב בעל המנחת יצחק, ועכ"ז לא שמעו הנחתומים קול נוגש ועדיין בפחותיהו קיימי.

ח. בירור דעת המהרש"ם, הגר"ז והקישו"נ: הנה הראינו לעיל כי הגאון בעל דעת תורה זצ"ל אשר עליו סמכו המקילים, כתב בבירור שאותם הנקראים "לחמניות מזונות" שלנו, דין לחם גמור להם. ותמוה לי טובא איך העלימו כל אותם נחתומים וסייעתם עיניהם מתשלוש דברי הדעת תורה באותו קטע ממש, ולא ראו כי נסתר כל בנינם מיניה וביה. והתשובה לזה כי נסיון גדול יש כאן כי פרנסת הנחתומים באמת תלויה בהיתר הלזה, כי רוב הקונים לא יסכימו להוציא ממונם על דבר שמחייב אותם ליטול ידיהם ולהאריך בברכת המזון עליו, ומעדיפים להרעוב עצמם ולא לאכול כלום עד שובם לביתם ושם ישבעו לחם, וכ"ש הפועלים האצים לחזור למלאכתם. ועוד שלדבר הטעון סעודה יצטרך בעל החנות להרחיב אהלו ולערוך שם שלחנות וכסאות וכדומה. ואף אצל בני האדם בבתייהם

ומתחילה כשהראו לי דברי הדעת תורה אמרתי במושכל ראשון שכל דברי המחבר לא באו שם אלא לבאר שיטת המחבר בשו"ע, כי לא הביא שם רק לשון המחבר ודקדק בהם ובדבריו כב"י דוקא, אבל יודה הגאון הנ"ל דלהרמ"א אין לברך במ"מ רק על כגון לעקו"ך לאפוקי כמעט כל לחם "המזונות" שאפו מעולם. ואף שהגאון הנ"ל שהיה מבני אשכנז וחיבר את ספרו להלכה ולמעשה ומן הסתם בדעתו היה לפסוק בספריו להולכים בשיטת מרן הרמ"א, מ"מ חלק זה של ספרו לא הוציא לאור בחייו ואף לא סידר אותו לדפוס, ונערך ונדפס שנים הרבה אחר פטירתו מכתבי יד שהותיר אחריו, ובפירושו אמרו חז"ל (ב"ב קל ע"ב) דכל היכא דלא אמר הרב הלכה למעשה לא עבדינן כוותה היכא דאיכא חולקים, וכדאמר ליה רבא לרב פפא (שם). ומי יודע אם בכלל פסק הגאון זצ"ל מעולם הלכה למעשה בזה, דבכל שארי חיבוריו שהוציא בחייו לא נזכרה סברא זאת כלל. ואפילו אם הורה כן למעשה, על כל פנים דבר מוזר הוא עד מאוד לנהוג כיחיד נגד כל הני רבוותא, (עי' פסחים נא ע"א-ע"ב ובהרכבה מקומות). וכל זה אך למותר, אחר שכבר הוכחנו לעיל דפת "מזונות" שלנו גם הוא ז"ל ס"ל דמברכים המוציא ואין לזוז מזה.]

ז. אם יש למיין שנהגו ללוש בו את העיסה דין מי פירות? והנה בספר מנחת יצחק להגאון אב"ד דירושלים עיה"ק (ח"ט סי' יז) הביא השואל מעיר יאהאניסבורג בדרום אפריקה וז"ל "הנה באתרא הדין נהגו הנחתומים לאפות להם מזונות בצורה זו, מכניסים כמות מים וכנגדם מי פירות בשוה, וע"י צירוף ביצים סוכר ושמן נעשים המים המיעוט, והנה אף שאין טעם תערובת מי פירות ניכר בעיסה, וטעם הלחם כמעט שוה ללחם רגיל, סמכו לברך עליו במ"מ, על סמך מש"כ המהרש"ק בספר החיים והמהרש"ם בדע"ת, דבכה"ג ברכתו במ"מ. לאחרונה נתברר שהמי פירות שהשתמשו בו עד השתא עובר תהליך שבו עושים ריכוז מהמי פירות [קאנצעטריט], ולפני שמכניסים אותו לבקבוקים מוסיפים מים עד שמגיע לכמות שהיה קודם הריכוז, לפי חוק הממשלה מותר להם לכתוב שזה 100% מי פירות... השאלה שנתעוררה עתה היא, האם דין מי פירות אלו כשלעצמם הוא כמי פירות

עיסה שנילושה בחלב או בחמאה או בדבש או בשמן ויין או בשאר מי פירות או ביצים ושומן, לפי שאינה עשויה לקביעות סעודה כי רוב בני אדם כוססין ממנה מעט ואין קובעין סעודה אלא על פת שנילושה במים לבדה. ואם עירב עמה מעט מים בלישתה הולכין אחר הרוב. וכן עיסה גמורה שנילושה במים שעירב בה תבלין בלישתה עד שאין דרך רוב בני אדם לאכול ממנה הרבה ולקבוע סעודה עליה מפני רבוי התבלין, עכ"ל. הרי כתב שאי אפשר לקרוא לשום פת שנילושה בתבלין דבש או מי פירות בשם "פת הבאה בכיסנין" אלא אם כן "אינה עשויה לקביעות סעודה, כי רוב בני אדם כוססין ממנה מעט", וגם "אין דרך רוב בני אדם לאכול ממנה הרבה" וכו'. והאיך אפשר לסלף דבריו הברורים ולומר על מה שיש לו טעם פת ברור ואין בינו לפת גמור שום חילוק של טעם או תיאור, ונאכל כדרך פת גמור בלי חילוק כל שהוא, שהוא פת הבאה בכיסנין מפני איזה ענין דמיוני של חלות דין לישה?!

ובר מן דין, עיין מש"כ שם עוד (להלן אות ט) וז"ל: "אך בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לאכול בלא נטילת ידים והמוציא על לחם אחר תחילה. רק בנילושה בדבש יש להקל אם הקמח מועט והדבש הוא הרוב, והעיקר לעידון ותענוג המתיקות כמו שנהוגין במדינות אלו (שקורין לעיק"ך)".

הרי לפנינו דעת הגר"ז בביאור בלתי מסתלף, והאיך יבנו הכוונות מגדל הפורת באויר על יסוד דבר מאן דסבירא ליה בהדיא בהיפך גמור מדמיונם.

גם מה שציטטו מבעל ספר קיצור שלחן ערוך (סי' מח סעי' ב), דנקט בקצור לשונו "יש אומרים שהוא פת שנילוש וכו' אפילו עירב בו גם מים אלא שהוא המועט", עכ"ל. וציינו על ביטוי הזה האחרון שדעתו כדעת הבעל מחבר ספר דעת תורה ז"ל, דלא בעינן טעם דבש רק רוב מי פירות. הנה בספר מסגרת השלחן הנלווה לס' קיצור שלחן ערוך כפירוש וביאור עליו, כתב על זה וז"ל: "ודווקא בעינן שהמילוי הוא העיקר, ועיקר עשייתה אינה למזון ולהשביע, אלא לעדון ולתענוג", עכ"ל.

והנה ספר זה של מסגרת השלחן נכתב כפירוש על הקצשו"ע בחיי מחברו וראה אותו בעל קיצשו"ע, ושבח והסכים עליו (כאשר נדפסה הסכמתו בראש הספר), וברור שדעתו בדברים אלו כדעת הט"ז שהן לקוחים ממנה

נעשה להם כעול ליטול ידיהם וכו' כי השהיה כל שהוא, ליטול ידים ולישב אצל שלחן וכו' ממעט התענוג של בשבתנו על סיר וגו', ומחמת טעמים אלו והדומה להם צעקו האחרונים ז"ל שאין בידינו למחות כידוע כנ"ל.

ולעצדיק עליהם את הדין, העלימו עיניהם מכל דברי רבותינו הראשונים ז"ל תר"י והרשב"א ורש"י ז"ל וכו', ובעקבותם הב"י הרמ"א והלבוש והט"ז והשל"ה והא"ר והמשנ"ב. וכן מכל מי שהעתיק לשון הט"ז כגון בשו"ע הגר"ז (סי' קסח סעי' יא) [שהביא שם בפנים שברוב מי פירות ומיעוט מים ברכתו במ"מ, אף שלפום ריהטא דלישניה לא כתב דבעינן שיהיה טעם המי פירות עיקר, הרי המחבר צוץ"ל עצמו ציין שם (בקו"א) שהן הן דברי הט"ז, ואיך אפשר לפרשם דלא כהט"ז]. וכן בעל הערוך השלחן ועוד, וגם העלימו עיניהם מאותם הפוסקים דמחמרי טפי מינייהו כגון המג"א והמהרש"ל, ולא מצאו כי אם כתב יד שהשאר גאון אחד ז"ל וגם זאת מבלי לעיין בלתי אם בחלק מדבריו ואין זו מדרכי ההוראה כלל כמובן.

ולעצם דעת שו"ע הגר"ז, עיין בשו"ת צמח צדק (חיו"ד סי' רלו אות ה בסופו) אשר חברו הגאון הגדול אדמו"ר ר' מנחם מענדל מלובאוויטש נכדו של הגר"ז, וזה לשונו: "ולפמ"ש יש מקום לדעת הט"ז דכיון דמתיקות הדבש מבטל טעם הקמח וכו' וכ"ד רבינו ז"ל בברכת הנהנין פ"ג ה"ד ופ"ב ה"ט. וכו'. והנה החמד משה סי' קס"ח ססק"ה כ' דמ"ש רמ"א שם בהג"ה ססעי' ז' אא"כ יש בהם הרבה תבלין או דבש שכמעט התבלין הם עיקר, אין כוונתו שיהיה הרבה תבלין יותר מן העיסה עד שכמעט הן עיקר וכו', אלא כוונתו שמרגישין טעמן הרבה מאד עכ"ל. נשמע דס"ל כדעת הט"ז שם סק"ז ודלא כמהרש"ל וב"ח", עכ"ל הצ"צ.

חזינן מדבריו שתפס בפשיטות שמריש ועד כלה לא דיבר הט"ז אלא על עיסה שנרגש טעם הפירות הרבה מאוד, ועוד כתב שכן היא גם דעת אא"ז וצ"ל, ולא עלה מעולם על דעתם שיש איזה דין מיוחד בלישה או בדבר אחר שלפיו יתכן להיות פת הבאה בכסנין בלי טעם הרגשת רגש בו היטב הרבה מאוד.

ועיין בסדר ברכת הנהנין מהגר"ז בסידורו (פרק ב אות ז). וז"ל שם: "פת הבאה בכיסנין, יש מפרשים שהיא

בלי שום ספק, דמש"כ רוב מי פירות ומיעוט מים היינו לענין הטעם שיהא נרגש וכו', דאל"ה לא הוי פת זה לעידון ולתענוג בעלמא, וברור שכך הבין בעל מסגרת השלחן, ותן לחכם ויחכם עוד.

[ואני רוצה להדגיש בכאן, בענין הדיוקים בכללם, שהגורעים ומוסיפין ודורשים בדברי הספרים ועל ידי דיוקים דקים ממצויאים חידושים נפלאים וכאלו יצאו מדברי מחברי ספרים אלו כיון שהם בנויים על דקות לשוננו, ואף במקום שיוצא על ידי הדיוק לפעמים דברים שהם כנגד ש"ס ופוסקים וכנגד הסברא והשכל הישר הנקי מכל פגם. ויפה אמר האומר שהדיוק הדק מלשון איזה מחבר הוא מעין המחאה (צ"ק בלע"ז), שאם יש כסף מזומן בהבנק לכסות את הצ"ק אז שווה הצ"ק לכמות הסכום שנרשם עליו, אבל אם הבנק ריק לא שווה הצ"ק לכלום, כן הוא הדיוק מכל מקום אם ממצויאים על ידו דבר מוזר ומעוקל מה שנגד הדעת הן הדיוק לא שווה לכלום, ובטל מאליו לא שריר ולא קיים.]

ט. אם מועיל דעת הנחתום בענין זה: ובענין דעת האופה, אם מועיל לזה שאומר שדעתו באפיית אותם הלחמים היא רק לקינוח ולא לקבוע עליו סעודה.

כתבו התוס' (ברכות לז ע"ב, ד"ה לחם) ממתניתין דחלה, וז"ל "דהא אמרינן במסכת חלה כל שתחילתו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה, וכל שתחילתו סופגנין וסופו עיסה חייבין נמי בחלה, ושתחילתו סופגנין וסופו נמי סופגנין פטור מן החלה. ופסק ר"ת אם כן בניבילי"ש ורישולא"ש דתחילתן עיסה מברכין עליהם המוציא וחייבין בחלה אף על פי שסופן סופגנין. ומתחילה היה ר"ל ר"ת, דדוקא חייבין בחלה דמצות חלה בעודן עיסה דכתיב עריסותיכם וכו', אבל מן המוציא פטורים דעכשיו הם סופגנין. ול"נ וכו', עיי"ש דמסקנת התוס' דמה שנקרא פת לענין חלה נקרא גם פת לענין המוציא.

והרא"ש בהל' קטנות הל' חלה (סי' ב) הביא דעת ר"ת, ובירר דבריו לדעתו תחילה וסוף האמורים כאן, היינו תחילת עשיית הלחם וסוף עשיית הלחם. וביאורו, דתחילת עשיית הלחם היא גלגול העיסה וסופו היא אפייתו בתנור. ומה שאמרו "תחילתו עיסה", ר"ל גלגול עיסה עבה

כדרך שעושים ללחם גמור. ו"תחילתו סופגנין" פי' גלגול רך כדרך שעושים לסופגנין שהם מיני מתיקה העשויים מקמח. "וסופו עיסה", פי' אפייה בתנור. "וסופו סופגנין" פי' בישול במים או טיגון בשמן או אפייה בחמה. נמצא דלדברי ר"ת כופתאות [קניידלאך (העשויין מקמח, ולא מקמח-מצה)] העשויין מעיסה עבה ומבושלים במים, דין לחם להם ומברכין המוציא.

והביא הרא"ש דעת הר"ש דפליג ואומר דאין עיסה אלא האפייה בתנור, וזה שנאפה בתנור נתחייב בחלה משעת גלגול העיסה, ופירוש "תחילתו עיסה" ר"ל אם כיון בתחילה לאפותו בתנור, אז משעת גלגול חייב בחלה ולא סר חיובו אף אם נמלך ובישלו במים דכבר נתחייב. "ותחילתו סופגנין וסופו עיסה", ר"ל אם מתחילה היה בדעתו לבשל העיסה במים או לטגנה או לאפותה בחמה, וממילא בשעת גלגול היתה פטורה, אעפ"כ אם נמלך ואפאה בתנור, הרי נתחייבה בחלה בשעת אפיה. ולדעת הר"ש ודעימיה אין הדין כן לענין ברכת המוציא דלזה הכל תלוי באפיה, ובתחילתו עיסה וסופו סופגנין דהיינו שלבסוף בישלו וכו' אז ברכתו במ"מ, וכל מקום שאפאו בתנור כדרך פת ברכתו המוציא.

ובשו"ע (או"ח סי' קסח סעי' יג) פסק המחבר כדעת הר"ש לגבי ברכת המוציא, מיהו הביא דבעל נפש יחמיר כדעת ר"ת ולא יאכל דבר העשוי מגלגול עב ולבסוף בישלו [והיינו כופתאות] כ"א בתוך הסעודה.

ובמסכת חלה (פ"א מ"ה) איתא "עיסה שתחילתו סופגנין וכו' וכן הקנובקאות חייבות" עכ"ל. ובפיהמ"ש להרמב"ם איתא "קנובקאות, הוא קמח קלוי נילוש בשמן ואחר לישתו ואפייתו מפרכין אותו בידים ומחזירין אותו קמח" עכ"ל. ובר"ש הביא משמעות לזה הפירוש מירושלמי, וז"ל הר"ש "והא דאמר' בירושלמי בקנובקאות דמתני' דחייבות דאצטריך שלא תאמר הואיל ועתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה ההיא לאחר גמר אפייתה רגילה להחזירה לסולתה", עכ"ל. ביאור לזה, דס"ד הואיל ותחילתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה, ופירושו לפי הר"ש דמה שבדעתו לבשלה בסוף איפטר מה החלה משעת גלגול אא"כ תיאפה בתנור לבסוף, וס"ד דאף מה שבדעתו להחזירה לסולתה אחר גמר אפייתה ג"כ

תחשב תחילתה סופגנין, ר"ל הואיל ודעתו מתחילה לגומרה שלא בתורת פת, ואף אפייתה בתנור תיחשב כמעשה סופגנין בעלמא, קמ"ל דאינו כן אלא כל מה שעושה לאחר גמר אפייתה לא מעלה ולא מוריד ונחשב פת גמור. וכן הוא הדין לענין ברכת המוציא דאין דין המוציא חלוק מדין חלה אף להר"ש, אלא בהא דגלגול מחייב בחלה ואפייה מחייב בהמוציא. אבל במה שנוגע לאפייה, ומאפייה ואילך דין אחד להם.

וראיה ברורה לזה מברכות (לו ע"ב) "תני דבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה. והא תניא חייב בחלה, התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשה מוכיחין עליה עשאו כעבין חייבין כלמודין פטורים", ופרש"י "לחם העשוי לכותח, אין אופין בתנור אלא בחמה. כעבין, ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עשאה", עכ"ל. והשו"ע (או"ח סי' קסח סעי' טז) כתב וז"ל "לחם העשוי לכותח שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה מברך עליו במ"מ". ולענין החילוק בין עשאו כעבין לעשאו כלימודין באם זה נוגע לברכת המוציא, נחלקו בזה הטור והמחבר. דלדעת הטור היכא דעשאו כעבין מברך המוציא, ולמחבר בכל אופן שאפאן בחמה מברך מזונות, ועי' בביאור הגר"א ובמג"א. מיהו היכא דאפאה בתנור לכו"ע מברך המוציא, דהרי כל הפוסקים הדגישו דטעמא דברכתו במ"מ אינו אלא משום הא דאפאה בחמה. והנה לחם האפוי לכותח נאפה מתחילה ע"מ להשימו בכותח ומפררין אותו בתוך הכותח העשוי מנסיובי דחלבא ומלח, דהא צריך לצרפו בכדי אכילת פרס למיכל כזית מיניה בתוך הכותח, ולעולם אין אוכלין כזית יחדיו (פסחים מד ע"א), וגם נתעפש הרבה בתוך הכותח (שם מב ע"א). ואע"פ שנאפה מתחילה לשם כך, אילו אפו אותו בתנור היה ברכתו המוציא לכו"ע, וזה דומה ממש לקנובקאות.

י. בענין כעבים ("בייגלאך"): מידי כתבי זה שאלני אחד בענין בייגלאך שנעשו לפי עדות האופה אך ורק ממי פירות בלי תערובת מים כלל האם נאות לברך עליו במ"מ הואיל ואין טעמו משונה מטעם פת כלל, והשבתי לו שלפי דעת השל"ה המובא לעיל אין ספק שברכתו המוציא עד שיורגש טעם המי פירות. ואף לפי דעת החולקים, כבר הכריעו מרן בעל אגרות משה זצ"ל והגאב"ד בעל מנחת יצחק (שליט"א) [זצ"ל] דאותו המיץ תפוחים שנעשה ממנו העיסה, דינו כרובו מים, הואיל ומתחילה ריכוז אותו והוציאו מימיו והמים שהחזירו באחרונה לא נתבטלו להיות כמי הפירות אלא נשארו מים גמורים. ואפילו אם יתכן שבאקראי לשו העיסה ממי תפוחים אשר לא נתרכז כלל, כבר כתב בעל דעת תורה ז"ל שמין תפוחים דינו כמים ומברכין המוציא על עיסתו אפילו נילוש כולו ממנו, לכן השבתי שיברך המוציא. וכל זה נוגע לנילושין במי פירות גרידא, אולם באותן שנילושין גם במיעוט מים, לית דין ולית דיין דברכתן המוציא להפוסקים קדמאי ובתראי כמבואר לעיל אא"כ הוא כמו לעקו"ך שלנו, ובזה אודה להו רובא דרובא מלחמי המזונות המפורסמים.

יז. מיני מאפה העשוי מלחם קלוי: ומה שמוכרים בשוקים וברחובות חתיכות פת קליות וקורין

וראיה ברורה לזה מברכות (לו ע"ב) "תני דבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה. והא תניא חייב בחלה, התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשה מוכיחין עליה עשאו כעבין חייבין כלמודין פטורים", ופרש"י "לחם העשוי לכותח, אין אופין בתנור אלא בחמה. כעבין, ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עשאה", עכ"ל. והשו"ע (או"ח סי' קסח סעי' טז) כתב וז"ל "לחם העשוי לכותח שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה מברך עליו במ"מ". ולענין החילוק בין עשאו כעבין לעשאו כלימודין באם זה נוגע לברכת המוציא, נחלקו בזה הטור והמחבר. דלדעת הטור היכא דעשאו כעבין מברך המוציא, ולמחבר בכל אופן שאפאן בחמה מברך מזונות, ועי' בביאור הגר"א ובמג"א. מיהו היכא דאפאה בתנור לכו"ע מברך המוציא, דהרי כל הפוסקים הדגישו דטעמא דברכתו במ"מ אינו אלא משום הא דאפאה בחמה. והנה לחם האפוי לכותח נאפה מתחילה ע"מ להשימו בכותח ומפררין אותו בתוך הכותח העשוי מנסיובי דחלבא ומלח, דהא צריך לצרפו בכדי אכילת פרס למיכל כזית מיניה בתוך הכותח, ולעולם אין אוכלין כזית יחדיו (פסחים מד ע"א), וגם נתעפש הרבה בתוך הכותח (שם מב ע"א). ואע"פ שנאפה מתחילה לשם כך, אילו אפו אותו בתנור היה ברכתו המוציא לכו"ע, וזה דומה ממש לקנובקאות.

המורם מכל הנ"ל, דאף לענין ברכת המוציא דינו כמו בחלה, דאין משנה כלל מהי דעת האופה לעשות לאחר האפיה, וכל היכא דנאפה אפיה רגילה כמו בשאר פת, ברכתו המוציא. וזו ראייה ברורה ואין להשיב עליה.

ועוד יש להביא סיוע להנ"ל מדין עיסת כלבים המובא שו"ע או"ח הל' פסח (סי' תנד סעי' ב) וז"ל "עיסת הכלבים, בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצאים בה, ואם לאו

לבורא מ"מ, ואיך יתכן שע"י קלייה באש תתהפך ברכת הפת ויהא נחשב ככעכין יבשים. ותי' המחבר הנ"ל, שלפי דעתו הכל תלוי בכוונת האופה שאפה את הפת בתחלה, ומה שכתב האלפסי זוטא שמועילה קלייה שלאחר גמר האפייה לשווייה כעכין של ברכת מזונות, הוא רק כשנתכוין מתחילת האפיה שלבסוף יקלו אותה, והיכא דלא נתכוין אינו מועיל שום מעשה שאחר האפיה. ואחר שחדש חילוק זה, השתמש בו כאילו מקורו מהש"ס ומהראשונים ותפס בכללו זה כמה פעמים כאילו הוא דבר מסוכסך ודין יסודי בהלכות ברכות שכוונת האופה על מה שיהא נעשה אחר האפיה עם הפת קובעת את הברכה.

והנה כבר הבאתי לעיל (אות ט) שמפורש מש"ס בבלי וירושלמי ענין לחם העשוי לכותח וקנובקאות בריש מסכת חלה, שמחשבה כזו לא חשיבא לכלום. והערתי בזה לרב אחד שפרס הוראה זו על אריזות פת קלוייה היוצא תחת ההכשר שלו, שברכתו מזונות. והגיב שאין לדמות קלייה שלאחר האפייה שע"י מעשה הנחשב לאפיה שניה לייבוש הלחם העשוי לכותח והתערבותו בתוך נסיובי דחלבא, כי מה שעל ידי מעשה חשוב פועל על מחשבתו דמעיקרא, וייבוש ועירוב בתוך נסיובי דחלבא לא נחשב כמעשה בנוגע לכללים ודינים אלו.

והנה ראיתי בס' מקור הברכה שציטטנו לעיל שרצה להביא סמך לדעה זו, ר"ל שמועיל דעת האופה אף על מה שיעשו לאחר האפיה, מספר אלפסי זוטא שחיברו רבנו מנחם עזרא מפאנו, ושם (ריש פ"ו דברכות) הביא שהדעה השלישית המובאת בשו"ע בביאור פת הבאה בכיסנין והוא דעת הערוך בשם ר"ה גאון, שפהב"כ "הוא פת, בין מתובלת בין שאינה מתובלת, שעושים אותם אותם כעבים יבשים וכוססין אותם, והם הנקראים בישקוני"ש". ועליהם כתב הרמ"ע ז"ל "שאחר אפייתה פותתין אותה ומייבשין אותה בתנור ורגילים לאכול ממנו עם קליות" וכו'. והקשה בעל מקור הברכה, האיך יתכן דבר כזה הלא אף במקום שמבשלין פת גמור לא פקע מיניה ברכת המוציא אלא במקום שהוא פחות מכזית, וזה דווקא על ידי בישול, ובטיגון נחלקו הפוסקים (שו"ע או"ח סי' קסח סעי' י, ומשנ"ב ס"ק נו), אבל על ידי אפיה שניה או ייבוש לא הובא בשום פוסק שנשתנה ברכתו

להם "צויבאק" או "בייגעל סנעקס" או "מעלבע טאוסט" וכדומה, הרי החקירה על מציאותם הוכיחה שבכל אחד מהם אופים פת שלם בצורתו ובטעמו, עשוי מקמח ומים בלי תערובת מתוקה, ומניחים אותם לימים אחדים לייבוש ואח"כ חותכים אותם לחתיכות מסויימות, כל אחד כפי צורתו הידועה, ואח"כ מעבירים אותם באש לעשותם קלוי והיינו כעין אפיה שניה ומזה נוצר שמם "צויבאק" ר"ל "צוויי באק" דראפיה. ולפעמים גם מזים על החתיכות הללו שמן מבושם מטעמים שונים ותיכף אורזים אותם, ומוכרים אותם בצורת מין מתיקה, ונראה לכאורה כפת הבאה בכסנין מעורב בתבלין, ואינם אלא פת גמור דברכתו המוציא בלי ספק. ושמעתי שאחדים ניסו לרשום תיבת "מזונות" על אריזות מוצרים אלו, באמרם "שמסתבר" שכל מה שמיוצר ע"מ לעשותו כעין כסנין לבסוף, ע"ז לא כיוונו חז"ל באמרם "חייב בחלה" או "ברכתו המוציא". וזו טעות גמורה כאשר הוכחנו לעיל.

ומכאן סיוע לשיטת רוב הפוסקים שהבאנו לעיל דס"ל דבענין לחמניות אין לתלות בדעת האופה לאכול אותו הפת עראי, כי אם בשינוי בבלייתו ובטעמו. מיהו אף לבעל שדי חמד ודעימיה דפליגי, הרי מודים דבענין לכה"פ שינוי בצורת הפת בשעת אפיה, וכאן ליתא לזה כלל.

והנה ראיתי בס' מקור הברכה שציטטנו לעיל שרצה להביא סמך לדעה זו, ר"ל שמועיל דעת האופה אף על מה שיעשו לאחר האפיה, מספר אלפסי זוטא שחיברו רבנו מנחם עזרא מפאנו, ושם (ריש פ"ו דברכות) הביא שהדעה השלישית המובאת בשו"ע בביאור פת הבאה בכיסנין והוא דעת הערוך בשם ר"ה גאון, שפהב"כ "הוא פת, בין מתובלת בין שאינה מתובלת, שעושים אותם אותם כעבים יבשים וכוססין אותם, והם הנקראים בישקוני"ש". ועליהם כתב הרמ"ע ז"ל "שאחר אפייתה פותתין אותה ומייבשין אותה בתנור ורגילים לאכול ממנו עם קליות" וכו'. והקשה בעל מקור הברכה, האיך יתכן דבר כזה הלא אף במקום שמבשלין פת גמור לא פקע מיניה ברכת המוציא אלא במקום שהוא פחות מכזית, וזה דווקא על ידי בישול, ובטיגון נחלקו הפוסקים (שו"ע או"ח סי' קסח סעי' י, ומשנ"ב ס"ק נו), אבל על ידי אפיה שניה או ייבוש לא הובא בשום פוסק שנשתנה ברכתו

וזה כמעט אינו מצוי כלל. ובאמת יש מקום לפקפק על ברכת פיצה רגילה בכלל ואסדר הדברים בקיצור.

ו"ל המחבר (או"ח סי' קסח סעי' יז), "פשטיד"א הנאפה בתנור בבשר או בדגים או בגבינה מברך עליו

המוציא וברכת המזון", עכ"ל. ובט"ז (ס"ק כ) הביא מספר עמק ברכה שמחלק בין מילוי בשמים למילוי בשר ודגים, מטעם דבשר ודגים באים ללפת הפת וע"כ הוה טפל לפת, משא"כ בפירות. ולכן במילוי בשר ודגים עדיין בברכתו העיקרית דהיינו המוציא, אבל במילוי פירות נשתנה ברכתו לבמ"מ. והט"ז הקשה עליו דמקור דין זה מהאגור והוא ז"ל כתב וז"ל "אע"ג דבשר ודגים וגבינה עיקר, מברכין עליה המוציא דמין דגן חשיב", עכ"ל. ש"מ דלא חשבינן לבשר ודגים לטפל. ולכן ביאר

הט"ז דברי המחבר דמיירי הכא בקבע סעודתו על הפשטיד"א (והוא מה שקורין היום "פאסטה" [העשוי מבלילה של קמח ומים רותחים] ולא "קוגעל" של איטריות) כמו שטעו רבים) ואין חילוק בין מילוי בשר למילוי פירות, והשו"ע הוצרך להשמעונו דלא תימא דהעיסה בטילה לבשר דלכאורה הבשר עיקר, קמ"ל דלא. ובמג"א (ס"ק מד) פליג עליה וז"ל "אפילו לא קבע עליו דהנהו לא מבטלי תורת לחם דהם עצמן מזון...

משא"כ פירות דהוי קינוח", עכ"ל. והמשנ"ב בבה"ל (ד"ה פשטיד"א) כתב דהרבה אחרונים מסכימים לדינא לדברי הט"ז, דממולא בבשר ודגים דינו כמו ממולא בפירות שאינו מברך עליהם המוציא וברה"מ אלא בדקבע וכו' ע"ש. וכתב עוד דהמחבר יודה לדברי הט"ז בעיקר, אלא דהמחבר מיירי בשיהיה עשוי כעין סתם לחם בעלמא, ועל פשטיד"א כזו דוקא מברכים המוציא, עפ"י היסוד שכתבו הפוסקים דפת כסנין הוא העשוי רק לקינוח סעודה בעלמא, וכמו שמורה לשון הרי"א ז"ל שכתב (על הדין שלפנינו) שהן עשויין פת ולפתן כאחד ולקביעת סעודה הן עשויין. ור"ל דחשיב הבשר והדגים שממולא בתוכו כמו שאוכל לחם עם בשר ודגים הואיל שלחם זה עשוי לקביעת סעודה ולא לקינוח. אכן אם עשויים רקיקים קטנים ומעורב בהן פתיתים של בשר וניכר שאין עשויין רק לקינוח אחר הסעודה דינו ממש כפת שמעורב בפירות וכו', עכ"ד הבה"ל, ע"ש היטב בלשונו הזהב שהוא קילורין לעינים.

חילוק אחר המוסכם מרוב הפוסקים, אבל להמציא כלל בענין מחשבת האופה כנ"ל - זה לא נמצא בדברי הרמ"ע זצ"ל, וכל שכן החלוקה השניה בין מעשה וכו' ואין יתכן לתלות על אילן גדול משלא רמז עליו ולא דברו מעולם.

ונחזור לדברינו בענין המלבע טוסט וכיו"ב דלעיל, ואוסיף להדגיש דאף על ידי המתקנות של אחדים מהם אין לדבר כלל שיהיה משום כך ברכתה במ"מ, כי היא משיחה חיצונית שנתווספה אחר גמר מלאכת הפת, ואין בזה בכדי לעשותו לפת הבאה בכסנין.

וע"ז כן, יש להסיר מכשול ולבטל את הרישום המטעה, כי הכל מאמינים למה שרשום ע"ג המאכלים, ואפילו תיבה אחת על פתח חנות שהיא מלאה מכל מאכל מעשה אופה, די בזה לפטור כל מה שבתוכו מברכת המוציא ונט"י ובהמ"ז בעיני ההמון ואין דורש ואין מבקש, ואין איש שם על לב כי זה שלא כדין ולחם גמור הוא.

יב. הברכה על 'פיצה' (Pizza): בענין ברכת המאכל שקורין "פיצה". מאכל זה נמכר בשתי

צורות: האחת, שמוכרים "פיצה" קפואה והקונה מחממו בתנור או במחבת, והשניה, שקונים אותה כשהיא מוכנה מיד לאכילה. הנה אופן הכנת פיצה הקפואה שונה מהכנת הפיצה במאפיות שלהם, דהתם מעיקרא לשים את העיסה ומושחים אותה בגבינה ושמן ועגבניות ושאר תבלינים, ואח"כ אופים הכל ביחד. אבל בפיצה הקפואה, לשים קודם עיסה מקמח ומים ואופים אותה אפיה גמורה, ואחר האפיה מושחים אותה במינים הנ"ל כשהם טריים ומקפאים את הכל, והחימום שאצל הקונה ממיס את כל החומרים המשוחים ומבליעם בפת האפויה. ולפי מה שבארנו לעיל, ברכת המין האחרון היא המוציא בלי ספק, הואיל ובשעת האפיה פת גמורה היא, ומה שהיה בדעת האופה מעיקרא לעשות לאחר האפיה לא מעלה ולא מוריד וכמו שנתבאר לעיל. ומה שלפעמים מערבים אותה מעיקרא במין תפוחים, ע"פ רוב אין זה מפקיעה מברכת המוציא כמבואר בארוכה לעיל, ולא הועילו כלום בתקנתם אא"כ מורגש טעם התפוחים יותר מהעיסה קודם הזלת המשיחה הקפואה לתוכה כדלעיל,

והנה: הפיצה הרגילה שהיא אפויה ביחד עם משיחה עבה של גבינה ומיני תבלינים והיא ממש כעיסה הממולאת בגבינה, וטעם המשיחה ניכר בעיסה (עי' משנ"ב ס"ק כח). א"כ צריך לדון, דאם תכלית אפייתה הוא לשלב הלפתן עם הפת ולעשות מהם סעודה שלימה ממאכל אחד בכדי להשביע הרעבון בלי הטירחה הדרוש בקיבוץ המאכלים השונים, א"כ לכאורה ברכתה צריכה להיות המוציא לפי דברי המשנה ברורה. מיהו אם עיקר תכלית הפיצה הוא למאכל טעים ועראי ולקינוח בעלמא א"כ ברכתו צ"ל במ"מ. והנה ראינו מצד אחד שהמוני אנשים אוכלים אותה לארוחת הצהרים וזה להם סעודה שלימה בכל יום ויום ממש, אבל מאידך גיסא יש הרבה שאוכלים אותה עד שעה מאוחרת, בחנויות המיוחדות לזה הפתוחות כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, ולכאורה כל זה הוא מיועד לאכילת עראי, ויש לדון על זה. מיהו הנח להן לישראל שמברכין עליה במ"מ א"כ קבעו עליה, וכן הסכימו כמה פוסקים. מיהו על הפיצה הקפואה אין מה לדון, וברור דברכתה המוציא וברהמ"ז וצריך ליטול ידים בברכה כראוי, א"כ העיסה עצמה נשתנה לפת כסנין כדין וכשנ"ת לעיל.

[הוספה: אך לעת עתה נודע לי שלאחרונה שינו אופן אפיית הפיצה הקפואה, והרבה מהם אפויות מעיקרא יחד עם המשיחה והגבינה וכו', כפיצה רגילה, והרגיל בהם יכול להבחין בין זו לזה על ידי טביעת עינו, לכן לא יחליט על ברכתם טרם שיבחין בבירור לדעת מה זה ועל מה זה].

יג. קביעות סעודה בפת כסנין: ומן הראוי היה לדון על ענין קביעות סעודה, היכא דאכל פת הבאה בכסנין דרך קבע ובשיעור שאחרים קובעין עליו, דצריך לברך המוציא ובהמ"ז, ויש להאריך ולבאר כמה עניני קבע ושיעור ובשיעורים שלהן לפי דעות כל הפוסקים ולהתחיל מהגמ' וראשונים כדבעי, מיהו לזה יצטרך קונטרס מיוחד וכבר הארכתי הרבה לעיל.

ולא באתי רק לעורר לבל יכשלו, כי כבר ראיתי שערוריה בכמה חתונות מהחרדים שמחלקים מה שקורין "מזונות חלות" אצל הנשים, ומכריזים בקול רם שהנשים פטורות מנט"י והמוציא ובהמ"ז, וזו עבירה

ברגל גסה לכל הדעות, דלדברי הכל זוהי קביעות סעודה גמורה, ואין גם אחד שטעם טעם תורה שיאמר שיש מקום להקל בזה. ויש בזה חילול שם שמים בפרהסיא שמתאספים מאות נשים, ועוברות על הדין ביחד, או לעינים שכך רואות, וסעודת מצוה נהפך לסעודת עבירה רח"ל, וצריך לבטל זה בתוקף. ובפרט שנתחזק בזה אצל כמה אנשים מאנ"ש שנשים עם בפני עצמן הן ופטורות מכמה מצוות וח"ו שיעשה כזאת בישראל.

עוד ראיתי סעודות גדולות ארוזים בהכשר ויתרון שמחלקים באוירונים והבאתיו לעיל, ומונח שם לחם שקורין עליו שם "מזונות", ויש לדון שזה נאכל בקביעות וחייב בהמוציא וכו' אף אם היה באמת פת הבאה בכסנין, ואחרים דנו דהתם שיעור הפת קטן מאד ולפי כמה פוסקים אין מספיק בזה לחייב ברכת המוציא, וכבר אמרתי שבכדי לדון על זה כראוי צריך להאריך, ואין כאן מקומו. ואף ישנם כמה צדדים לחייבו בברכת המוציא לרוב הפוסקים אף אם היה כאן פת כסנין גמור, וח"ו שירא שמים יקל בזה אף פעם אחת בחייו. וכבר הוכחתי בבירור גמור שברכת כל אלו הלחמים היא המוציא בלי ספק אף על משהו מהם, והדיון על קביעות סעודה מיותר בנוגע למאפיות אלו, ואין להשגיח כלל על מה שרושמים ועל השלטים של הנחתומים וההולכים בעקבותם.

יד. "לָקִיּוֹם מִיָּלֵי דְּבִרְכּוֹת": ויש לתמוה מאוד, מה ראו על ככה לזלזל בהלכה פשוטה זו, כי בכל דברי רבותינו בעלי המשנה ז"ל לא מצינו בפירוש מי שהחרימוהו כי אם האחד ואלעזר בן חנוך שמו שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בי"ד והניחו אבן גדולה על ארונו וכו' (עדויות פ"ה מ"ו) ושם גזרו אומר שכל המזלזל בנטילת ידים חייב נדוי (ברכות יט ע"א). והאיך יהיו אדם לזלזל בנט"י כמו הכא, שמבטלים עבור זה הרבה אלפים מאחב"י כמה פעמים בכל יום תמיד מבלי שום סמך על מה להשען. ואפילו אם יצויר כי יקרה איזה חשבון שראוי לתלות עליו קולא זו, הלא כדאי היה להחמיר כמבואר בברכות (כ ע"ב) ז"ל הגמ' "מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה רבש"ע כתיב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ד' פניו אליך, אמר להם וכי לא

ושמעתי אומרים שאה"נ אמת דיברנו, מיהו כידוע שאין בידינו למחות ומוטב שיהיו שוגגים וכו'. ופשוט שאין זו טענה כלל, ראשית כי רוב חניכי הישיבות וחסידים ויראי שמים שיחיו הולכים בתמימותם, וח"ו שידחו הוראה מפורשת מרבותיהם בעלי ההוראה, והאיך נתיר דבר כזה שיבוא להכשיל אף אותם. אלא תקוותינו שגם כמה נחתומים יטו אוזן ויקבלו עליהם את הדין בלי תרעומות, וכמעט קל שיתבטל הדבר ותוסר חרפתו.

ויותר מזה אף אם נצדיק השתיקה, הלא ההוראה "ברכתו מזונות" מופיעה על גבי אותם המאכלים יחד עם חתימת נותני ההכשר, ומי הרשה לנו לחתום על מודעותיהם כאילו אנו מסכימים לזה. ואחריות הדבר עלינו, כי כתב אשר נחתום בטבעת המלך, מלכי רבנן, אין להשיב, והמון העם אינם מבדילים בזה כלל. ומעתה אין לפלפל עוד כי אם לתקן הדבר כדבעי.

אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת וכו' והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" עכ"ל הגמ'. וברור כי אלמלא נשיאות פניו של הקב"ה ח"ו נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה רח"ל, וכל נשיאת פנים ידיה היא אטו מה שמחייבים את עצמם בברכת המזון היכא דלא מחייבי מדאורייתא, ואתי הני רח"ל והמציאו דרך לפטור את ישראל מבהמ"ז אחרי אשר אכלו לשובע לחם גמור לכל הדעות, ותלו בטחונם בדקדוק קל אשר לא שבעתו העין, ואנן מה נעשה לאחותינו ביום שידוכר בה ר"ל מה יענה הקב"ה למלאכי השרת מעתה, ודי למבין.

ועוד אמרו חז"ל (ב"ק ל ע"א) "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות", והיינו להחמיר לפנים משורת הדין כדאיתא התם לענין נזיקין, ותימה על אלו שמדקדקים בשאר ענייניהם ובמילי דברכות מקילים בתכלית.

מסקנא דהא הלכתא :

א. **לחמניות** המצויות שנלושו במין תפוחים ויש שרצו לומר שברכתן מזונות, אין להם על מה שיסמוכו. ובמציאות עשייתם כיום, אין גם אחד מהפוסקים שיאמר שברכתם מזונות. וברכתם המוציא וחייבים בנטילת ידים ככל פת גמורה. וזו ואין צריך לומר זו, כשהם באים בתוך סעודה גדולה או כשקובעים עליהם סעודה בפני עצמן.

ב. **"פיצה"** הנמכרת בחנויות כשהיא קפואה, ובבית אופים אותה שוב, ברכתה המוציא וטעונה נט"י. אבל זאת הנמכרת בחנות כשהיא מוכנה לאכילה מיד, ברכתה מזונות (אם לא קבע עליה סעודה). והרוצה להחמיר ולקבוע סעודה או לאוכלה בתוך סעודה, תבוא עליו הברכה.

ג. **שאר** מיני מאפה העשויים מלחם קלוי (כמו "צוויבאק" או "בייגעל סנעקס" או "מעלבע טאוסט") ברכתם המוציא.

א. וזה דוקא בפיצה שהבצק נאפה לחוד, והמשיחה נוספת עליו לאחר מכן, ורק בבית אופים את שניהם יחד. אבל כיום מצוי שיש מפעלים האופים לכתחילה את שניהם יחד, גם פיצה המיועדת למכירה כשהיא קפואה, וכזה ברכתה במ"מ - וכמ"ש לעיל בהוספה ע"ש.

סימן ג

אופני חיוב ברכת הטוב והמטיב על היין

הוא לכו"ע), ואח"כ כששתה את היין הלבן יברך הטוב והמטיב כדעת היש אומרים שהובא בשו"ע שם בסעיף ב' בהגה וז"ל: "יש אומרים דאם שתה תחילה יין אדום והביאו לו יין לבן, אע"פ שהוא יותר גרוע, מברך הטוב והמטיב לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום".

וכן מי שיש לו שני יינות משובחים לפניו, ואין בהם טוב וגרוע כלל כי שווים במעלתם, אע"פ ששוניים זה מזה בטעמם, ונמצא דיברך תחילה על איזה מהם שירצה ואח"כ מברך הטוב והמטיב על השני. עיין משנ"ב שם ס"ק י"ד וז"ל: "ואם מסופק לו איזהו טוב ואיזהו רע, מותר לו לכתחילה לברך בפנה"ג על האחת וברכת הטוב על השני, אף שהובאו לפניו תחילה שניהן כאחת", ע"כ לשון המשנ"ב. וכל שכן בענינו שאין כאן ספק איזהו משובח, כי שניהם טובים ומשובחים. ומש"כ המשנ"ב שם "ומ"מ טוב להדר כשיש לו ספק איזהו טוב, שמתחילה יסלק אחת מן השולחן" וכו' עיי"ש, אין זה שייך רק במי שמסופק איזהו טוב ואיזהו גרוע, ולזה מועילה העצה הנ"ל שכ' המשנ"ב, כי אולי השני יהיה הגרוע באמת. אבל בשווים (וזה מצוי מאוד) אין שייך עצה זו, כי אין כאן גרוע כלל ואין במה להסתפק.

ואצ"ל רגיל עובדא שלישית אחרת כמעט בכל שבת, כשיש לי יין משובח מאוד שאינו מתוק, ואי אפשר לי לקדש עליו אף שהוא משובח, כי רוב השותים אין דעתם נוחה ביין שאינו מתוק לפיהם, ומוכרח אני לקדש על יין אחר שהוא מתוק וערב בפי כל השותים, ואח"כ אני נותן מן היין המשובח והבלתי מתוק להטועמים המבוגרים המבינים בשבח היין הטוב ההוא, ויברכו אלה כל אחד הטוב והמטיב בבלתי ספק.

ג. בירור דעת המשנ"ב: ועיין במשנ"ב שם ס"ק ד' בסופו: "ודעת הלחם חמודות דכשהם בביתו בשעת ברכת

א. דעת השו"ע בחיוב ברכת הטוב והמטיב: לשון השו"ע או"ח סי' קע"ה סעי' א: "הביאו להם יין אחר וכו', מברך עליו הטוב והמטיב... ולא דוקא הביאו להם מחדש, אלא ה"ה אם היה להם מתחילה שתי יינות מברכין על הב' הטוב והמטיב. הגה, ודווקא שלא היו לפניו יחדיו כשבירך בורא פרי הגפן, אבל אם היו ביחד אין צריך לברך אלא בורא פרי הגפן, כמו שיתבאר בסעיף ג'".

ובסעיף ג': "הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד, יברך מיד בפנה"ג על הטוב ופותר את הרע. ולא יברך על הרע תחילה בפנה"ג כדי לברך אחריו הטוב והמטיב, כי לעולם יש לברך על העיקר והחביב תחילה", ע"כ.

היוצא מדברים אלו, כי הטעם היחידי שאין מברכין ברכת הטוב והמטיב כששני היינות עומדים לפניו כאחד, הוא מפני ההלכה הכללית בהלכות ברכות ובהרבה דברים, שצריך להקדים החשוב והחביב תחילה. וכיון שהוא שותה את הטוב לפני הגרוע, ממילא נפקע חיוב ברכת הטוב והמטיב. ואף דהרבה ראשונים ס"ל דאף על הגרוע מברך הטוב והמטיב (עי' תוס' פסחים קא ע"א ד"ה שינוי יין), מכל מקום להלכה נקטינן דאין מברך הטוב והמטיב על הגרוע, עיי"ש היטב.

ולשון המחבר בסעיף ב' שם: "מברכין הטוב והמטיב על כל שינוי יין וכו', כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו", עיי"ש. לכן הכא בשני יינות שידוע שהאחד טוב והשני גרוע, אי אפשר בדרך כלל לברך הטוב והמטיב, כי השני יהיה לעולם הגרוע.

ב. עובדות המצויות לחיוב ברכת הטוב והמטיב: מיהא בכמה עובדות מצויות יצא ששפיר יברכו הטוב והמטיב אף בשני יינות העומדים לפניו, וכגון מי שיש לו יין לבן ויין אדום ורוצה לקדש על האדום כדעת הרמב"ן (המובא באו"ח סי' ערב סעי' ד, ועיי"ש במשנ"ב ס"ק י, דכן

א. עי' שו"ע שם סעי' ה.